

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ З ОСНОВ ДИЗАЙНУ

У статті розглянуто існуючі методи для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів та забезпечення умов для підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну.

Ключові слова: індивідуальний підхід, творча діяльність, інтерактивне навчання, творчі здібності.

Загальна постановка проблеми. Розвиток і модернізація технологічної освіти сьогодні ведуться в кількох напрямках: створені нові типи навчальних закладів – ліцеї, гімназії, коледжі; в школі вводиться профільне навчання, з'явилися значно відмінні один від одного за об'ємом і змістом варіанти програм і підручників з окремих розділів.

У такій ситуації в системі освіти можна виділити суперечність на соціально-педагогічному рівні, між зростаючими вимогами загальноосвітніх установ до підготовки кваліфікованих учителів технологій, спроможних вирішувати разом із традиційними нові завдання, продиктовані існуючими тенденціями розвитку технологічної освіти, і фактичним рівнем готовності випускників педагогічних вузів до виконання ними своїх професійних функцій.

Мета і завдання – проаналізувати дидактичні умови підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну

Визначаючи дидактичні умови результативної підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну ми виходили із специфіки освітнього процесу у вищій школі, суті художньо-проектної, творчої діяльності майбутнього фахівця.

Крім того, ми виходили з того, що запропоновані нами умови повинні забезпечувати як окремі компоненти моделі, так і в цілому весь процес підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну.

Спираючись на основні ідеї концепції розвитку дизайн-освіти, ми вважаємо, що успішна реалізація підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну, розробленої на основі системного і діяльнісного підходів, можлива при дотриманні певних дидактичних умов: організаційних, сприяючих активній творчій діяльності; змістовних, що включають когнітивний, операційні і особово-творчий блоки; мотиваційних, направлених на розвиток інтересу до майбутньої професійної діяльності [9].

У ході дослідження встановлено, що підготовці майбутніх учителів технологій з основ дизайну сприяють:

- розвиток інтересу до вивчення дизайну (цілеспрямоване, систематизоване використання мистецтвознавчих матеріалів, що активізують увагу студента, емоційну і естетичну чуйність; відбір об'єктів дизайну для вивчення та ін.);
- активні й інтерактивні технології навчання (ділові ігри, імітаційні вправи, метод проектів, моделювання і конструювання і т.д.);
- навчання мові проектної графіки (вживання різноманітних художніх матеріалів і техніки роботи з ними; зміну видів діяльності; поєднання індивідуальних і колективних форм роботи;
- встановлення педагогічно доцільних взаємозв'язків між розділами навчального курсу “Основи дизайну” й іншими дисциплінами підготовки;
- систематичний контроль за художньо-проектною діяльністю студентів;
- індивідуальний підхід, заснований на створенні ситуації успіху в навчанні для студентів з низьким рівнем мотивації, ціннісних орієнтацій, якостей особистості, необхідних для дизайнерської діяльності; виховання у студентів віри в свої сили, творчі здібності.

- спеціальні умови, що забезпечують формування креативності (схвалення і заохочення творчої активності студентів, створення вільної ситуації у виборі теми проекту, створення нерегламентованого середовища і т.д.).

Інтерес до дизайну викликаний, перш за все, новизною даного навчального курсу. Розвиток інтересу студентів до вивчення дизайну, до теми лекції, до навчально-творчого завдання – необхідна умова прояву художньої творчості.

Для створення у студентів інтересу до змісту навчання і до самої навчальної діяльності по дизайну є можливість проявити в навчанні розумову самостійність і ініціативність. Чим активніше методи навчання, тим легше зацікавити ними студентів.

Основний засіб виховання стійкого інтересу – використання таких питань і завдань, рішення яких вимагає від студентів активної пошукової діяльності, введення в хід лекції або практичного заняття творчих, імпровізаційних і проблемних задач.

Велику роль у формуванні інтересу виконує створення проблемних ситуацій. Цікава тільки та робота, яка вимагає постійної напруги.

Розвитку інтересу до вивчення дизайну сприяють:

- цілеспрямоване, систематизоване використання мистецтвознавчих, художніх, історичних матеріалів, що активізують увагу студента, роботу його думки, його емоційну і естетичну чуйність;
- відбір об'єктів дизайну для вивчення;
- використання на заняттях дизайном технічних засобів навчання, особливо відеоапаратури і спеціальних наочних матеріалів;
- активне вивчення студентами природи (спостереження, нариси і замальовки з теми, малювання по пам'яті), предметів декоративно-прикладного мистецтва, культури і побуту, історичних архітектурних деталей;
- уживання різноманітних художніх матеріалів і техніки роботи ними;
- зміна видів художньо-графічної діяльності;
- поєднання індивідуальних і колективних форм роботи;

У цілях результативнішої підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну в процесі художньо-проектної діяльності доцільне вживання активних і інтерактивних методів навчання в освітньому процесі, які виступають другою дидактичною умовою нашого дослідження.

Методи навчання – способи взаємопов'язаної діяльності вчителя і учнів, при якій учні засвоюють знання, уміння і навички, розвиваються їхні пізнавальні сили і здібності, формується світогляд і досягається необхідна підготовка підростаючого покоління до життя [3].

Однією з важливих вимог до вибору методів навчання є необхідність активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Активна розумова і практична діяльність учня в навчальному процесі є важливим чинником підвищення ефективності засвоєння і практичного освоєння матеріалу, що вивчається. Безпосереднє залучення учнів в активну навчально-пізнавальну діяльність у ході навчального процесу пов'язане із застосуванням відповідних прийомів і методів, що одержали узагальнену назву методів активного й інтерактивного навчання.

Інтерактивне навчання – це освоєння студентом досвіду, засноване на взаємодії з областю освоюваного досвіду, з учителем [6].

До методів інтерактивного навчання відносяться і ті, які сприяють залученню студента до активного процесу отримання і переробки знань. З них слід назвати: роботу в групах (“мозковий штурм”, “дебати”, різні види навчальних дискусій), ігрове моделювання, великі і малі ролеві ігри, ділові ігри, повчальні і метафоричні вправи.

Подібні заняття дозволяють студентам самостійно вирішувати важкі проблеми, вийшовши із звичної ролі спостерігача і споживача; створюють потенційно вищу можливість перенесення знань і досвіду художньо-проектної діяльності з навчальної ситуації в реальну.

Наступна умова результативної підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну пов'язана з навчанням їх мові дизайну, з освоєнням засобів художньої виразності проектної графіки.

Цю роботу слід вести поетапно: від навчання умінню аналізувати засоби художньої виразності в ілюстраціях художників, інших витворах образотворчого мистецтва, об'єктах дизайну, архітектури, розказуючи про них, слід переходити до формування умінь застосовувати ці засоби в практичній роботі при створенні образотворчих, дизайнерських і декоративних робіт. Причому, прояв того або іншого засобу художньої виразності слід прослідкувати із студентами на багатьох прикладах з тим, щоб уникнути простого копіювання побаченого у художників, архітекторів, дизайнерів. Необхідно добиватися усвідомлення ними засобів художньої виразності [5].

Так, при створенні об'єктів графічного дизайну спочатку на численних прикладах витворів образотворчого мистецтва, рекламної графіки розглядаються наступні засоби художньої виразності: образна виразність твору, формат, раціональне розміщення зображення на площині в межах формату, способи передачі форми предметів, виділення композиційного центру, головне і другорядне в композиції, симетрія і асиметрія в композиції, урівноваження частин композиції, ритм в композиції, способи передачі простору, точка зору в композиції, композиція і матеріал, світлотінь і колір в композиції, композиційна цілісність [6].

Послідовне ускладнення образотворчо-графічної діяльності, забезпечення перспективи розвитку художньої творчості студентів є найголовнішим у розробленій нами системі дидактичних умов.

Реалізація цієї умови дозволяє забезпечити ефективність саме художньої освіти – освоєння студентами основ образотворчо-графічної грамоти і розвиток їхньої художньо-мистецької активності. При цьому не можна допустити “перекосу” – недооцінки або переоцінки жодної із сторін цього єдиного процесу.

Зміст навчальних завдань повинен відповідати рівню художньої підготовки студентів і враховувати можливості його підвищення.

Не менше важливо, щоб подолання студентами певних труднощів в процесі художньо-мистецької діяльності викликало у них відчуття задоволення, віри в свої сили, в свої творчі здібності.

Досягнення необхідного рівня умінь художньо-графічної діяльності вчителя технологій можливе за умови, що в основі формування вказаної діяльності лежать не природні здібності, а раціональне знання про способи виконання графічних дій і операцій, правил ефективного виконання зображень і їх поетапного практичного виконання [9].

Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів технологій базується на оптимальному співвідношенні їхньої репродуктивної і продуктивної діяльності. Систематичний розвиток педагогічно доцільних взаємозв'язків між розділами навчальної дисципліни “Основи дизайну”, між цією і іншими дисциплінами, інтегроване навчання дизайну у вузі є однією з необхідних умов підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну.

Міжпредметні зв'язки – взаємна узгодженість навчальних програм, обумовлена системою наук і дидактичними цілями. Дидактичні принципи науковості і систематичності знань вимагають розташування в навчальному плані окремих навчальних дисциплін так, щоб вивчення одного предмету могло спиратися на знання, викладені в інших предметах.

Актуальність реалізації міжпредметних зв'язків в підготовці майбутніх учителів технологій з основ дизайну обумовлена не тільки сучасним рівнем розвитку науки, на якому яскраво виражена інтеграція суспільних, природничонаукових і технічних знань, але і самою суттю дизайну.

У даний час у педагогічній науці висунута теорія угруповання взаємозв'язків, відповідного трьом видам міжнаукової взаємодії.

Перший вид взаємозв'язку – вивчення одного і того ж об'єкта в різних навчальних дисциплінах. У даному випадку йдеться про синхронізацію вивчення питань, спільних для різних предметів, про подолання суперечностей між часом і логікою їх вивчення, про всебічне вивчення предметів і явищ, пізнання їхніх взаємозв'язків.

Другий вид взаємозв'язку – використання одного і того ж наукового методу в різних навчальних дисциплінах.

Третій вид взаємозв'язку – використання однієї і тієї ж теорії (закону) в різних навчальних дисциплінах.

Міжпредметні зв'язки є актуальним засобом комплексного підходу до навчання і виховання студентів. Наявність міжпредметних зв'язків у навчальних програмах дозволяє створити у студентів уявлення про системи понять і універсальні закони, про загальні теорії і комплексні проблеми. Наприклад, знання фізичної основи кольору необхідне і при вивченні дизайну. Взаємно підкріплюють одна одну дисципліни “Технологія конструкційних матеріалів” і “Основи дизайну”.

У ході професійного становлення величезну роль виконує професійний зразок – особа професіонала, на яку орієнтується студент.

Однією з основних функцій професорсько-викладацького складу вузу є створення умов для розвитку особистості студента. При цьому основним є співпраця, партнерство студента і викладача, їх суб'єктно-суб'єктні взаємовідношення [3].

Співпраця припускає “зверненість” педагога до суб'єктів навчання і досягається через оволодіння викладачем принципів гуманізації педагогічної взаємодії – діалогізації та індивідуалізації. Воно виражається в добровільному прагненні суб'єктів освітнього процесу до реалізації своїх особових функцій, в довірчих емоційно забарвлених взаємостосунках між ними, в пошані гідності кожного з них, в їх праві на самовираження, у відкритому обміні думками і сумнівами [3].

Оптимізація навчання також передбачає взаємопов'язану діяльність суб'єктів освітнього процесу, націлену на раціональне управління діяльністю суб'єктів навчання. Спільна діяльність суб'єктів освітнього процесу сприяє успішності виконання творчих проектних завдань.

Перераховані положення підкреслюють важливість співпраці викладача і студентів у процесі вивчення дизайну. При цьому функція викладача полягає в спонуканні студентів до активної розумової діяльності. Розподіл функцій між викладачем і студентами повинен вести до сумісного роздуму, співавторства, співтворчості, сумісного цілепокладання, сумісному наділенню значенням дизайнерської освіти.

Зворотний зв'язок за ходом і результатом підготовки майбутніх учителів технологій забезпечує систематичний контроль. Контроль дозволяє не тільки виявити рівень сформованості професійних знань, умінь з основ дизайну, але й одержати інформацію про позитивні і негативні боки методики викладача.

У теорії навчання виділені наступні функції перевірки:

Контролююча – полягає у виявленні рівня сформованих знань, умінь і навичок, передбачених програмою;

Навчальна – полягає у вдосконаленні знань і умінь у процесі перевірки, розвитку мислення, пам'яті учнів;

Виховуюча – реалізується при формуванні у студентів відповідальності, розуміння важливості працьовитості, дисципліни праці в процесі навчання.

Кожна з перерахованих вище функцій конкретизується в методичних задачах, які вирішує викладач.

Висновки. Залежно від місця здійснення перевірки в процесі вивчення дисципліни “Основи дизайну” нами були виділені наступні види перевірки: поточна, супроводжуюча повсякденна навчально-пізнавальна діяльність студентів на кожному занятті; тематична, охоплююча декілька занять з певної теми програми; підсумкова, що охоплює весь матеріал навчального курсу. Для здійснення перевірки використовуються твори, контрольні роботи,

тестові завдання та ін. По обсягу студентів в одноразовому акті перевірки частіше за інших використовується фронтальна форма. Особливості контролю знань і умінь по дизайну детальніше будуть освітлені при описі дослідно-експериментальної роботи.

Дидактичні умови підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну нами розглядається як основа, наявності обставин, сприяючих досягненню поставлених цілей. Тому від дотримання виявлених умов залежать результати підготовки майбутніх учителів технологій з основ дизайну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1968. – 340 с.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – М.: Просвещение, 1977. – 192 с.
3. Даниленко В.Я. Основы дизайна / В.Я. Даниленко. – К.: ІЗМН, 1996. – 150 с.
4. Дизайн на Западе / [под ред. Е. Черневич]. – М.: ВНИИТЭ, 1992. – 96 с.
5. Диксон Д. Проектирование систем: изобретательство, анализ и принятие решений / Диксон Д.; пер с англ. В.М. Смоленского. – М.: Экономика, 1969. – 34с.
6. Кондратьева Л.Л. Художественное конструирование – необходимый элемент воспитания учащихся в процессе трудового и профессионального обучения / [Л.Л. Кондратьева и др.]; под ред. Е.Д. Варнаковой. – М.: Педагогика, 1966. – 264 с.
7. Курейлин В.Д. Графический дизайн и реклама / В.Д. Курейлин. – М.: Дизайн Депо – 2001. – 11 с.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. Изд. 2-е. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 304 с.
9. Максименко О.А. Дизайн и дети: учебно-методическое пособие для преподавателей и студентов вузов и учителей школ разного типа / О.А. Максименко. – Николаев: Реестр, 2000. – 186 с.

Слабко В.Н.

ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ С ОСНОВ ДИЗАЙНА

В статье рассмотрены существующие методы для активизации учебно-познавательной деятельности студентов и обеспечения условий для подготовки будущих учителей технологии по основам дизайна.

Ключевые слова: индивидуальный подход, творческая деятельность, интерактивное обучение, творческие способности.

Slabko V.N.

TEACHING CONDITIONS OF FUTURE TECHNOLOGIES TEACHERS PRINCIPLES OF DESIGN

The existing methods for activation the educational and cognitive student is activities have been examined. Ensuring the conditions for training future teachers the design technologies has been analyzed in the article.

Key words: individual approach, creative activity, interactive studies, creative abilities.

УДК 372.881.116.2

Столяр З.В.

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті аналізується переорієнтація сучасної системи освіти на компетентнісний підхід до формування особистості майбутнього педагога-філолога та його мовленнєвого розвитку.

Ключові слова: компетентність, мовленнєвий розвиток, професійна підготовка.